

Nr 101.

Av herr **Bergman m. fl.**, om skärpta bestämmelser rörande motorförarens förhållande till bruket av starka drycker.

Med stigande styrka gör sig i den allmänna opinionen — fullkomligt oberoende av olika åsikter för övrigt i nykterhetsfrågan — det kravet gällande, att den som i egenskap av förare har ansvar för andras liv och lemmar under färd med motorfordon, helst med den fria fart, som nu är medgiven, vilken ställer än större krav än förr på förarens omdömesklarhet och ansvarskänsla, måste avstå från även ett i vanliga fall som måttligt betraktat bruk av alkoholdrycker, åtminstone under färd och under så lång tid dessförinnan, att verkan därav kan göra sig gällande under färden.

Fullkomligt oberoende av olika åsikter i förbudsfrågan äro de sakkunniga auktoriteterna eniga om att ej blott synbar berördhet utan redan minimala alkoholmängders förtärande utan varje synbart yttre symptom påverka hjärnans komplicerade mekanism därhän, att den klara uppfattningen, det lugna omdömet, uppmärksamheten och iakttagelseförmågan icke längre stå på höjden av funktionsduglighet, och detta ej blott utan att det faller en utomstående i ögonen utan till och med utan att den på detta sätt påverkade själv har någon förnimmelse därav. Det ligger tvärtom i denna alkoholverkans natur att den genom en lätt bedövning i vissa avseenden av hjärnan och nervsystemet framkallar den rakt motsatta men fullkomligt falska känslan av ökad prestationsförmåga hos den som förtärt alkohol.

Medicine professorn, överläkaren vid serafimerlasarettet, dr *Israel Holmgren* yttrar:

»När man läser om en bilolycka, kan man ej undgå att lägga märke till, att det nästan alltid är fråga om folk, som kommer från en fest eller i varje fall förtärt alkohol före händelsen. I de vittnesmål, som sedan avges rörande olyckan, göres det dock oftast gällande att chauffören icke varit berusad. — Det är att vrida saken på sned, då man undersöker, om den som vållat olyckan varit berusad eller ej. Man skulle i stället fråga: Har chauffören använt alkohol eller ej? — På den frågan kunde man få ett objektivt svar.»

Fältläkaren dr *A. Wahlstedt* yttrar bl. a.:

»Även en ringa alkoholförtäring, som i den allmänna uppfattningen anses betydelselös, t. ex. den spirituosa mängd, vilken enligt gällande författningar får serveras i samband med å restaurant intagen måltid, verkar i riktning att framkalla ett avtrubbande av just de förmögenheter, vilka i kritiska situationer äro nödvändiga för varje förare av motorfordon. — Man kan nu med skäl anse, att det borde vara en självklar sak, att varje människa med ansvarskänsla, som har en verksamhet, där uppmärksamhet, rådhighet och förmåga av snabb handling är av betydelse, gjorde till regel att icke förtära en droppe spirituosa förrän all tjänstgöring är avslutad för dagen.» Dr *Ivan Bratt* och ett stort antal andra läkare hava upprepade gånger uttalat sig i samma riktning.

En vid 1930 års riksdag väckt motion i detta syfte (I: 257) blev av riksdagen avslagen, enligt vad det synes på den grund att bevisningen skulle vara svår att åstadkomma.

Häremot må först anmärkas, att bevisningen om huruvida en motorförare motsvarar den nu gällande lagens då accepterade fordran att föraren icke får vara »så påverkad av starka drycker, att han kan antagas ej äga nödigt herravälde över sina handlingar» i själva verket måste vara ännu svårare att exakt förebringa — ett subjektivt bedömningsmoment spelar härvid givetvis alltid in — under det att konstaterande av huruvida alkohol faktiskt förtärts eller icke måste vara lättare att konstatera. Härvid spelar den numera tusentals fall omfattande erfarenhet, som vunnits genom den Widmarkska, allt mer i bruk komna blodprovsmetoden en roll, som med varje dag blir allt mer betydelsefull. Som stöd för vårt yrkande om de strängare bestämmelser vi åsyfta må även anföras exemplet från vårt grannland Norge, varest den av oss påyrkade principen ligger till grund för den gällande lagen. I England straffas en motorförare, som förorsakat trafikolycka efter att förtärt starka drycker, med fängelse. Även i Danmark gäller en strängare regel än hos oss. Där gäller att om föraren »förtärt alkoholhaltiga drycker på sådan tid och i sådan myckenhet, att han därav under körningen kunnat vara påverkad, han skall straffas med fängelse eller böter».

Såsom ett bevis på hur opinionen mognar i denna riktning även hos oss tillåta vi oss ur ett uppmärksammat, inför en vidsträckt publik genom radion förmedlat och med allmänt gillande mottaget föredrag av borgmästare Fant i Stockholm den 12 januari 1932 anför följande:

»För några dagar sedan har en av de på detta område mest vittnesgilla, Stockholms polismästare, avgivit till pressen ett uttalande, däri han konstaterar, hurusom många dödsolyckor, som inträffat under år 1931 i Stockholm, få skrivas på rusiga bilförarens konto och att de övriga bilolyckorna och förseelserna, där spriten spelat en viss roll, uppgått i Stockholm under samma år till närmare 400. Denna tillbakablick på de rådande missför-

hållandena har föranlett polismästarens allvarligt vädjande nyårsönskan: ett nyktert nytt år vid ratten.»

Till någon ledning vid bedömande av frågan i vad mån alkoholpåverkan hos förare varit bidragande orsak till bilolyckor, förtjänar observeras, att över 70 % av de till ett antal av omkring 5,800 uppgående körkortsindragningarna helt eller delvis föranletts av vederbörandes onykterhet. Siffrorna avse hela landet under femårsperioden 1924—1928 och grunda sig på en av 1927 års motorfordonssakkunnige åberopad officiell statistik. De 70 procenten, är det inte en allvarlig varningstavla, fläckad av oskyldiga människors blod?

Om man sålunda kan konstatera det ofta förekommande orsakssammanhanget mellan alkoholpåverkan hos motorförare och trafikolyckor, inställer sig frågan, huru långt man bör gå i kraven på avhållsamhet. Med andra ord, är det önskvärt eller kanske t. o. m. nödvändigt, att motorföraren helt avhåller sig från alkoholdrycker under viss tid, innan han sätter sig vid ratten, eller kan en måttlig alkoholförtäring under denna tid anses försvarlig?

På denna fråga ha företagna vetenskapliga undersökningar givit ett svar, som summerats så, att alkoholmängder, som i allmänhet betraktas som mycket måttliga, ha i regel ett ofördelaktigt inflytande å förmågan att föra motorfordon och att därvid bemästra uppkommande kritiska situationer. Sådana måttliga alkoholmängder utöva nämligen en fördröjande inverkan såväl på de s. k. reflexrörelserna, som äga rum ofrivilligt, som på viljerörelserna. Även om förarens omdömesförmåga icke blivit nedsatt, så har denna relativt måttliga alkoholförtäring medfört en minskning i den *snabbhet*, varmed eljest sinnesintrycken förmedlas till handling, till rörelse; och då det oftast beror på bråkdelen av en sekund, om en olycka skall kunna avvärjas, bör det stå klart för var och en, hur viktigt det är, att föraren icke alls är påverkad av alkohol. *En sup på färden ger aldrig olja i mekanismen, men den kan bli till beck i lagren.* Bilkörningen är ett precisionsarbete, som kräver fullständigt klar hjärna och starka, snabbt reagerande nerver. Eftersom alkoholpåverkan kvarstår viss tid, vanligen flera timmar efter förtäringen, bör den, som sätter sig vid ratten, iakttaga den yttersta måttlighet och helst icke inmundiga någon alkohol under de närmaste timmarna dessförinnan; han får inte ha alkohol i kroppen. Han må i sådant fall välja mellan spriten och bilen. På yrkeschauffören, som skall vara beredd att när som helst inrycka till tjänstgöring, bör man i regel ställa det krav, att han helt avstår från bruket av alkohol.

I detta sammanhang vill jag dock inte underlåta framhålla, att trafikolyckor på grund av alkoholpåverkan hos yrkeschaufförer synas vara mera sällan förekommande. Droskchaufförer får man i detta avseende i allmänhet ge ett gott betyg. Samma goda betyg kan inte ges åt lastbilschaufförerna. I flertalet fall rikta sig emellertid anmärkningarna mot privatchauf-

förerna. Det finns som bekant två arter motorförare, *gentlemanen*, som i allo bemödar sig att visa vägvett, och *motordrullen*, vilka båda arter träffas inom såväl ekonomiskt bättre som sämre ställda samhällslager. Farligast är den typ, som i överförfriskat tillstånd rusar fram på gator och vägar och därvid äventyrar sina medmänniskors liv och lem.

Erfarenheten om riskerna av sådan alkoholförtäring, som eljest icke plägar rubriceras som egentligt missbruk, men som inverkat menligt på förarens herravälde över sina handlingar, har medfört ändrad lagstiftning på detta område.

Medan den tidigare lagstiftningen stadgade ovillkorlig körkortsindragning endast i det fall att föraren varit berusad och samma lagstiftning nöjde sig med att straffa föraren, då han var synbarligen berörd av starka drycker, har den nuvarande fr. o. m. år 1931 gällande lagstiftningen belagt med straff och påföljd av körkortsindragning all sådan alkohelpåverkan hos föraren, som ger anledning till det antagandet, att han ej ägt nödigt herravälde över sina handlingar. En betydande skärpning alltså, som enligt vad jag nyss nämnde haft sin grund i de gjorda erfarenhetsrönen.

Huruvida dessa nya bestämmelser skola visa sig kunna i mera avsevärd mån lända till bättring i de rådande förhållandena är givetvis i mycket hög grad beroende av lagtillämpningen.

Det ligger makt uppå att domstolarna och de administrativa myndigheterna förfara med den stränghet, som påkallas av samhällsrisk, risken för brist på ordning och säkerhet i följd av de alkohelpåverkades framfart. För straffen och andra påföljder på detta lagstiftningsområde måste det avskräckande syftet vara dominerande. Man måste, det kan inte undgås, statuera sådana exempel, som tjäna andra till varnagel.

Genom de alltmer tillämpade, enligt den Widmark-Jeppssonska motoden företagna blodprovsundersökningarna, som enligt en av professor Widmark lämnad uppgift hittills lära omfatta c:a 1,400 fall, har man vid polisutredningen fått ett gott medel i sin hand till utrönande av alkoholhalten i blodet. Härmed ha möjligheterna väsentligen ökats för domstolarna att kunna konstatera om och i vad mån alkohelpåverkan förelegat. Förekomsten av en viss alkoholmängd i blodet hos den tilltalade föraren kan vid domstolens prövning utgöra ett starkt indicium för antagandet, att han saknat nödigt herravälde över sina handlingar. Enligt vad jag inhämtat av såväl polismästaren som ordföranden å Stockholms rådhusrätts åttonde avdelning den s. k. trafikavdelningen, med vilka jag samrätt i denna sak, är vägran att underkasta sig blodprov här i Stockholm ytterligt sällsynt. Emellertid har professor Widmark, som har hand om den centrala ledningen av blodprovsundersökningarna, meddelat, att dessa undersökningar för landet i dess helhet skulle ha kommit till än större användning, därest laglig skyldighet att underkasta sig blodprov förefunnits. Det synes för den skull önskvärt att lagen på denna punkt blir kompletterad med ett stadgande

om sådan skyldighet. I förbigående vill jag anmärka, att blodprovets tagande ej är förenat med något nämnvärt obehag; ett par droppar blod, vunna genom ett obetydligt instick i örsnibben eller fingertoppen, äro tillräckliga för en noggrann och tillförlitlig bedömning av blodets alkoholhalt. Om nu någon av dåligt samvete eller annan orsak skulle vara benägen att undandraga sig blodprovsundersökningen, vill jag erinra, att det ingalunda är troligt, att han därmed gagnar sin sak. Med den fria bevisprövning, som domstolarna numera tillämpa, ligger det i domarens skön att efter omständigheterna i övrigt i målet avgöra, om den tilltalades vägran att lämna blod skall läggas honom till last såsom ett ytterligare tillkommande indicium på att straffbar alkoholpåverkan förelegat.

Vid myndigheternas prövning av körkortsansökningar, liksom vid utfärdandet av polisens nykterhetsintyg, som skola bifogas ansökningen, bör givetvis med synnerlig noggrannhet undersökas, huruvida den sökande verkligen uppfyller kraven på nykterhet. Därest sökanden icke är absolutist, måste särskild uppmärksamhet ägnas frågan huruvida han kan antagas vara i besittning av sådan ansvarskänsla, att han icke sätter sig vid ratten i alkoholpåverkat tillstånd. Då fråga är om utfärdande av nytt körkort för sådan person, som tidigare fått sitt körkort återkallat på grund av fylleri, bör nytt körkort under inga omständigheter meddelas för så vitt icke det tillförlitligt utrönes, att sökanden helt omlagt sin livsförsel i förhållande till alkoholen och att detta varat under tillräckligt lång tid. Helst bör man fordra att han sedan det tidigare brottet föröfvats helt avstått från bruket av alkohol.

Därest vederbörande nykterhetsnämnd avstyrkt ansökningen om körkort, bör sådant icke beviljas utan synnerligt starka skäl. På nykterhetsnämnden ankommer att göra sig noggrant underrättad om sökandens nykterhetskvalifikationer, och på nämnden vilar ett stort ansvar i detta hänseende.

Vid avgörande av frågor om körkort, särskilt då det gäller att åter bevilja körkort åt person, som fått sitt kort återkallat på grund av onykterhet, föreligger alls icke skäl att i tveksamma fall tillämpa regeln hellre fria än fälla. Friar man i sådant fall d. v. s. beviljar sökandens ansökan, kan det inträffa, att han sedermera faller människor till döds under sin framfart. I stället bör man iakttaga den gamla regeln in dubio non est agendum — i tivelaktiga fall bör man icke handla — vilket tillämpat på det föreliggande området betyder: om man hyser tvekan om den sökandes pålitlighet i nykterhetshänseende, bör körkort icke utlämnas.

Ehuruväl man måste hoppas, att en sträng lagtillämpning skall medföra bättring i de nuvarande förhållandena, vill jag dock för egen del säga, att jag tillsvidare ställer mig tvivlande till möjligheten att utan ytterligare skärpning av lagbestämmelserna vinna verkligt effektiv rättelse i dessa förhållanden. Jag tvivlar på att vederbörande motorförare underkasta sig den självdisciplin, som erfordras, för så vitt icke det rättsliga tvånget blir starkare än nu.

För den händelse att den nuvarande lagen visar sig icke vara tillräckligt korrektiv måste man enligt mitt förmenande tillgripa följande lagstiftningsåtgärder:

- 1) Obligatorisk indragning av körkort för flera år framåt eller *för alltid* i det fall att en förare framfört bil i berusat tillstånd.
- 2) Straffansvar och påföljd av körkortsindragning för förare, som under viss tid före färdens anträdande eller under densamma förtärt alkohol».

Man skulle måhända kunna tänka sig följande ändring i gällande motorfordonsförordning av den 20 juni 1930 15 § 3 mom.: »Har förare — — — eller har han förtärt stark dryck vare sig under färden eller på sådan tid före densamma att hans herravälde över sina handlingar under färden kan därav antagas hava påverkats — — — — — eller har förare eljes — — — automobil, skall länsstyrelse, som utfärdat körkortet, efter nöjaktig utredning återkalla detsamma, — — —» med eventuella följdändringar i analogi därmed på andra författningsställen. Det borde även, såsom i England, stipuleras strängt straff för den som vållat en trafikolycka efter att ha förtärt starka drycker. Likaså borde skyldighet att underkasta sig blodprov stadgas. Men då saken torde kräva närmare övervägande under medverkan av juridisk och annan sakkunskap, tillåta vi oss här endast yrka,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t med beaktande av här anförda synpunkter täcktes låta utreda frågan om skärpta bestämmelser rörande motorförarens förhållande till bruket av starka drycker samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1932.

J. Bergman.

Robert Johansson-Dahr.

Oscar Ericson.

C. A. Carlsson.